

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський державний університет фізичної культури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету туризму
_____ доц. Холявка В. З.

«__6__» жовтня 2015 року

Етика і професійна етика

ПРОГРАМА навчальної дисципліни

підготовки _____ *«бакалавр»* _____
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності _____ **6.010202-спорт** _____
(шифр і назва спеціальності)

(Шифр за ОПП _____)

Львів
2015 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: кафедрою гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури

Протокол від _____ 31 _____ серпня _____ 2015 року № 1

Завідувач кафедри _____ (підпис) (О. А. Полянський) (прізвище та ініціали)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: викладач кафедри гуманітарних дисциплін канд. політ. наук **Шиманова Ольга Володимирівна**, викладач кафедри гуманітарних дисциплін канд. філос. наук **Поцюрко Марія Михайлівна**

РЕЦЕНЗЕНТИ: доцент кафедри філософії та політології
Львівського державного університету
внутрішніх справ О. Ю Поцюрко

доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Львівського державного університету
фізичної культури, канд. іст. наук О.А. Полянський

Декан факультету спорту
_____ к.н.ф.в. і с., доц. Ріпак І.М.

Обговорено та рекомендовано вченою радою факультету туризму

Протокол від « _____ 6 _____ » _____ жовтня _____ 2015 року № 1

Голова вченої ради факультету туризму _____ В.З. Холявка
(підпис)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Етика і професійне етика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 0102 – фізичне виховання, спорт і здоров'я людини, спеціальністю 6.010202 – спорт.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є мораль як форма індивідуальної та суспільної свідомості, загальні закономірності їх буття

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна тісно пов'язана з філософією та її основними розділами - онтологією (вченням про буття), гносеологією (теорією пізнання), аксіологією (вченням про цінності), праксеологією (вченням про буттєву практику людини)

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Етика як наука про мораль. Основні етичні категорії.
2. Етика спорту: завдання, проблеми, принципи

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Етика і професійна етика» є виявлення і розкриття основних проблем етики і етики спорту, характеристика базових етичних категорій, розгляд етапів еволюції суспільної моралі, етичних аспектів допінгу, комерціалізації і агресії у спорті.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Етика і професійна етика» є:

1. Аналіз основних морально-етичних проблем, пов'язаних з професійною діяльністю спортсменів.
2. Формування розуміння специфіки функціонування моралі в спорті.
3. Знайомство з основними нормативними документами, в яких відображені права та обов'язки учасників спортивного процесу в етичному контексті.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

1. Сутність та особливості етики, професійної етики, етики спорту та спортивної деонтології.
2. Що таке мораль та її специфіку на різних історичних етапах розвитку людства.
3. Основні трактування базових етичних категорій.
4. Види, принципи та кодекси професійної етики.
5. Структуру моралі та моральної свідомості.
6. Основні етичні проблеми сучасного спорту, умови їх виникнення, шляхи подолання.

вміти :

1. Оцінювати дії і події повсякденного життя з позицій добра і зла.
2. Використовувати принципи професійної етики в процесі своєї професійної діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години/1,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Етика як наука про мораль. Основні етичні категорії

Теми та зміст лекційних занять

Тема 1. Предмет і завдання етики і професійної етики.

Походження термінів «етика» і «мораль», спільне та відмінне між ними. Предмет етики. Взаємозв'язок етики з онтологією, гносеологією, аксіологією, праксеологією, футурологією, естетикою, психологією, педагогікою, історією, етнографією, культурологією, мистецтвознавством, іншими науками, які досліджують буття людини. Основні функції етики.

Виникнення професійної етики. Основні принципи професійної етики («золоте правило моралі», справедливість розподілу ресурсів, виправлення етичних порушень і помилок, принципи максимуму і мінімуму прогресу, повага о інших, безконфліктність).

Теоретична та прикладна етика в структурі етичного знання. Причини виникнення професійної та прикладної етики. Проблеми і завдання лікарської, біомедичної, журналістської, економічної, інженерної, комп'ютерної, юридичної етики та етики менеджменту.

Кодекси професійної етики. Клятва Гіппократа. Етичний кодекс «Проктер енд Гембл». Етичний кодекс компанії «Кока-кола». Етичний кодекс туризму.

Тема 2. Мораль і моральна свідомість

Мораль – феномен природний чи надприродний? Різноманіття тлумачень сутності моралі. Співвідношення понять «мораль» і «моральність». Антиномічність та імперативність моралі. Моральна свідомість та моральна практика – структурні елементи моралі. Специфіка моральних відносин та моральної діяльності.

Концепції походження моралі. Суть релігійних, натуралістичних, соціально-історичних концепцій походження моралі.

Регулятивна, оцінно-імперативна, комунікативна, пізнавальна, виховна, орієнтувальна функції моралі.

Співвідношення моралі, звичаю, права, релігії і політики.

Поняття «моральна свідомість». Класична структура моральної свідомості. Почуття і емоції як первинні елементи моральної свідомості. Теорія моральних почуттів. Психологічний та ідеологічний, емоційно-почуттєвий та раціонально-теоретичний рівні моральної свідомості. Індивідуальна, групова та суспільна моральна свідомість.

Тема 3. Основні етапи історичного розвитку моралі

Мораль в первісному суспільстві. Кровнородні відносини як організаційний та нормативний принцип родового суспільства. Антропоморфізм, анімізм, тотемізм, фетишизм, магія, ритуали, обряди і міфи як елементи моралі.

Мораль рабовласницького суспільства. Особливості відносин між рабовласниками і рабами. Моральні чесноти і вади вільних громадян рабовласницького суспільства.

Мораль Давньої Греції і Риму. Відмінності у моралі грецьких міст-держав. Вплив реформ в Афінах на гармонізацію моралі. Різка поляризація громадян Спарті. Військова підготовка, жорстокість звичаїв, специфіка місцевих законів. Наділення вільних громадян високими моральними чеснотами та перебування рабів поза сферою моралі – характерні риси давньоримської моралі. Родина як базовий елемент давньоримського суспільства. Становий характер моралі. Вплив римського права а мораль.

Мораль феодального суспільства. Ознаки феодалізму. Піраміда відносин особистої залежності у феодальному суспільстві. Поява професійних етичних кодексів. Традиціоналізм, патерналізм та корпоративність – основні особливості середньовічної моралі. Специфіка дворянської моралі. Вплив релігії на мораль в період Середньовіччя.

Мораль епохи Відродження. Гуманістичні цінності та негативні сторони Ренесансу. Вплив реформації на духовне життя цього періоду.

Мораль буржуазного суспільства. Формування буржуазії як класу. Перебудова системи моральних цінностей, пов'язана з встановленням капіталістичних відносин. Індивідуалізм як ключова ознака буржуазної моралі. Тенденції розвитку буржуазної моралі.

Комуністична мораль як ідеологічна конструкція. Відданість справі комунізму, патріотизм, соціалістичний інтернаціоналізм, сумлінна праця на благо суспільства, усвідомлення громадянського обов'язку, нетерпимість до порушень суспільних норм – найвищі вимоги комуністичної моралі.

Соціологічний, неопозитивістський, екзистенціальний підходи в етичних теоріях к. XIX-п. XX ст.

Тема 4. Загальнообов'язкові та особові форми вираження моральної вимоги

Моральна вимога – найпростіший елемент морального феномену. Спільні ознаки всіх виявів моральних вимог. Загальнообов'язкові форми вираження моральної вимоги – моральна норма, моральна якість, моральний принцип, моральний ідеал, моральні цінності. Моральна норма як найпростіший вид моральної вимоги. Моральні чесноти та моральні вади як результатом виявлення необхідних і загальних ознак стійких позитивних та негативних моральних якостей людини. Моральний ідеал як пошук досконалості. Властивості моральних цінностей. Ієрархія моральних цінностей.

Особові (суб'єктні) форми вираження моральних вимог - обов'язок, відповідальність, сором, гордість, честь, гідність, совість.

Добро і зло – найзагальніші моральні оцінки. Концепції добра і зла. Відносне добро. Взаємозв'язок добра і зла. Протоформи зла.

Теми та зміст семінарських занять

Тема 1. Предмет і завдання етики і професійної етики

1. Етика як наука про мораль, її місце в системі гуманітарних дисциплін.
2. Функції та завдання етики на сучасному етапі.
3. Професійна етика: поняття, види, принципи.
4. Кодекси професійної етики та їх особливості.

Теми рефератів

1. Біоетика: проблеми і перспективи.
2. Генетика і етика.

3. Наукова, релігійна і професійна етика: спільне та відмінне.
4. Норми та принципи журналістської етики.
5. Проблеми та завдання юридичної етики.

Терміни для словника:

1. Етика 2. Мораль 3. Моральність 4. Функції етики 5. Професійна етика 6. Етика спорту 7. Біоетика 8. Юридична етика 9. Журналістська етика. 10. Медична етика.

Рекомендована література

1. Апресян Р. Г. Этика : Учебник / Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. – М. : Гардарики, 2000. – 472 с.
2. Блэкберн С. Этика. Краткое введение / Саймон Блэкберн. – М. : АСТ, Астрель, 2007. – 192 с.
3. Бралатан В. П. Професійна етика : навч. посібник / В. П. Бралатан, І. В. Гуцаленко, Н. Г. Здирко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 251 с.
4. Гасюк Л. М. До проблеми визначення сутності поняття «професійна етика» / Л. М. Гасюк // Теоретичні питання освіти та виховання : Збірник наукових праць. – 2001. – Випуск 14. – С.100–102.
5. Гасюк Л. М. Етика в українському вимірі / Гасюк Л. М. // Вісник Черкаського державного університету : Психолого-педагогічні науки. – 2000. – Випуск 18. – С.23–28.
6. Геффдинг Г. Этика или наука о нравственности / Г. Геффдинг. – М. : ЛКИ, 2007. – 386 с.
7. Дедюлина М. А. Этика : Учебно-методическое пособие / М. А. Дедюлина. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. – 100 с.
8. Иванов В. Ф. Журналістська етика : Підручник / Иванов В. Ф., Сердюк В. Є. – К. : Вища школа, 2007. – 231 с.
9. Лозовой В. О. Етика : Навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 224 с.
10. Малахов В. А. Етика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
11. Мовчан В. С. Етика : Навч. посібник / В. С. Мовчан. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
12. Плешко О. С. Біоетичні регулятиви взаємовідносин «лікар-пацієнт» / Плешко Олександр Степанович // Медичне право України : правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення). Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Л., 2008. – С. 251–256.
13. Солоницина А. А. Профессиональная этика и этикет. Учебник / Солоницина А. А. – Владивосток : Изд-во Дальневост. унт-та, 2005. – 200 с.
14. Цвык В. А. Профессиональная этика. Основы общей теории / В. А. Цвык. – М. : Издательство Российского Университета дружбы народов, 2012. – 292 с.

Тема 2. Мораль і моральна свідомість

1. Сутність та структура моралі. Мораль і моральність: співвідношення понять.
2. Концепції моралі.
3. Функціональні особливості моралі. Взаємозв'язок моралі, звичаю, права, релігії і політики.
4. Структура моральної свідомості: специфіка різних наукових підходів.

Теми рефератів

1. Теорія моральних почуттів.
2. Норми моралі і права, їх порівняльний аналіз.
3. «Золоте правило моралі».
4. Моральна діяльність як елемент моралі.

Терміни для словника

1. Моральна свідомість 2. Індивідуальна моральна свідомість 3. Суспільна моральна свідомість. 4. Моральні відносини. 5. Моральна діяльність. 6. Моральна практика. 7. Право. 8 Звичай. 9. Традиція.

Рекомендована література

1. Апресян Р. Г. Идея морали и базовые нормативно-этические программы / Р. Г. Апресян. – М. : ИФРАН, 1995. – 353 с.
2. Апресян Р. Г. Понятие общественной морали (опыт концептуализации) / Р. Г. Апресян // Вопросы философии. – 2006. – № 5. – С. 3–17.
3. Апресян Р. Г. Талион и золотое правило : критический анализ сопряженных контекстов / Апресян Р. Г. // Вопросы философии. – 2001. – № 3. – С. 72–84.
4. Апресян Р. Г. Этика : Учебник / Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. – М. : Гардарики, 2000. – 472 с.

5. Бондырева С. К. Нравственность / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов. – М. : МПСИ, МОДЭК, 2011. – 336 с.
6. Валюк О. Я. Наукової концепції моралі й моральності / О. Я. Валюк // Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України Проблеми сучасної психології. – 2010. – Випуск 7. – С. 75–86.
7. Лозовой В. О. Этика : Навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 224 с.
8. Матвеев П. Е. Этика. Основы общей теории морали : Курс лекций. Ч. 1 / П. Е. Матвеев. – Владим. гос. ун-т. – Владимир, 2002. – 51 с.
9. Малахов В. А. Этика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
10. Мовчан В. С. Этика : Навч. посібник / В. С. Мовчан. – 3-те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
11. Мораль и рациональность / за ред. Р. Г. Апресян. – М. : ИФРАН, 1995. – 197 с.
12. Общество и мораль. Лекции по общественной этике профессоров Вольного университета общественных наук / ред. В. Битнер. – М. : ЛКИ, 2007. – 144 с.
13. Фулье А. Критика новейших систем морали / А. Фулье. – М. : ЛКИ, 2008. – 410 с.

Тема 3. Основні етапи історичного розвитку моралі

1. Мораль у первісному суспільстві.
2. Особливості моралі в Стародавній Греції та Римі.
3. Вплив церкви на середньовічну мораль.
4. Трагування моралі в епоху Відродження та Нового часу.
5. Специфіка комуністичної моралі.
6. Мораль в етичних концепціях ХІХ-п. ХХ століть.

Теми рефератів

1. М. Вебер «Протестантська етика і дух капіталізму».
2. Тальйон і табу. Стародавні кодекси моральних обов'язків.
3. Моральні засади Давньогрецьких Олімпіад.
4. Основні напрями етичної думки ХХ ст.
5. Моральні традиції українського народу.
6. Практична етика Конфуція і Лао-цзи.
7. Етичне вчення буддизму.
8. Гедонізм, евдемонізм та стоїцизм як напрямки етичної думки давньої Греції.
9. Етичні погляди Платона.
10. Етика Аристотеля як енциклопедія полісної моралі.
11. Протестантська модель християнської етики: Лютер і Кальвін.
12. «Повчальне слово» Володимира Мономаха.

Терміни для словника:

1. Евдемонізм 2. Утилітаризм 3. Прагматизм 4. Гедонізм 5. «Золоте правило моральності» 6. Етос.

Рекомендована література

1. Апресян Р. Г. Этика : Учебник / Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. – М. : Гардарики, 2000. – 472 с.
2. Бронзов А. А. Сопоставление между собою нравственных воззрений Аристотеля и Фомы Аквинского / А. А. Бронзов. – М. : Красанд, 2011. – 202 с.
3. Бронзов А. А. Учение Аристотеля о нравственности / А. А. Бронзов. – М. : Красанд, 2011. – 156 с.
4. Бронзов А. А. Учение Фомы Аквинского о нравственности / А. А. Бронзов. – М. : Красанд, 2011. – 258 с.
5. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія / А. М. Єрмоленко. – К. : Лібра, 1999. – 488 с.
6. Жувенель Б. Этика перераспределения / Бертран де Жувенель. – Институт национальной модели экономики, 1995. – 50 с.
7. Иванов В. Г. История этики древнего мира / В. Г. Иванов. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1980. – 224 с.
8. Иванов В. Г. История этики средних веков / В. Г. Иванов. – СПб. : Издательство «Лань», 2002. – 464 с.

9. Иодль Ф. История этики в новой философии. Кант и этика в девятнадцатом столетии / Ф. Иодль. – М. : Либроком, 2011. – 528 с.
10. Иодль Ф. История этики в новой философии. От Античности до конца восемнадцатого столетия / Ф. Иодль. – М. : Либроком, 2011. – 370 с.
11. История этических учений: Учебник / Под ред. А.А. Гусейнова. – М.: Гардарики, 2003. – 911 с.
12. Кант И. Лекции по этике / Иммануил Кант. – М. : Наука, 2000. – 431 с.
13. Макинтайр А. После добродетели : Исследования теории морали / Аласдер Макинтайр. – М. : Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2000. – 384с.
14. Тофтул М. Г. Етика : навч. посіб. / М. Г. Тофтул. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 416 с.
15. Хвостов В. М. Очерк истории этических учений / В. М. Хвостов. – М. : КомКнига, 2006. – 290 с.
16. Этическая мысль : Науч.-публицист. чтения / Редкол. : А. А. Гусейнов и др. – М. : Политиздат, 1990. – 480 с.
17. Этическая мысль. Выпуск восьмой / отв. ред. А. А. Гусейнов. – М. : ИФРАН, 2008. – 263 с.
18. Этическая мысль. Выпуск десятый / отв. ред. А. А. Гусейнов. – М. : ИФРАН, 2010. – 242 с.
19. Этическая мысль. Современные исследования / отв. ред. А. А. Гусейнов. – М. : ИФРАН, 2009. – 480 с.

Тема 4. Загальнообов'язкові та особові форми вираження моральної вимоги

1. Ієрархічна структура моральної свідомості.
2. Специфіка особових форм вираження моральної вимоги та їх співвідношення.
3. Добро і зло: підходи до трактування та основні концепції.

Теми рефератів

1. Моральний ідеал і ідеали олімпізму.
2. Проблема добра і зла в творах І. Я. Франка.
3. Ф. Ніцше: мораль по той бік добра і зла.
4. Причини і форми існування зла у спорті.

Терміни для словника:

1. Моральні норми 2. Моральний кодекс 3. Моральні якості 4. Моральний ідеал 5. Моральні принципи 6. Обов'язок 7. Відповідальність 8. Сором 9. Гордість 10. Честь 11. Гідність 12. Совість. 13. Добро 14. Зло.

Рекомендована література

1. Апресян Р. Г. Этика : Учебник / Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. – М. : Гардарики, 2000. – 472 с.
2. Блэкберн С. Этика. Краткое введение / Саймон Блэкберн. – М. : АСТ, Астрель, 2007. – 192 с.
3. Геффдинг Г. Этика или наука о нравственности / Г. Геффдинг. – М. : ЛКИ, 2007. – 386 с.
4. Дедюлина М. А. Этика : Учебно-методическое пособие / М. А. Дедюлина. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. – 100 с.
5. Иванов В. Ф. Журналістська етика : Підручник / Иванов В. Ф., Сердюк В. Є. – К. : Вища школа, 2007. – 231 с.
6. Лозовой В. О. Этика : Навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 224 с.
7. Матвеев П. Е. Этика. Основы общей теории морали : Курс лекций. Ч. 1 / П. Е. Матвеев. – Владим. гос. ун-т. – Владимир, 2002. – 51 с.
8. Малахов В. А. Этика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
9. Тофтул М. Г. Этика : навч. посіб. / М. Г. Тофтул. — К. : ВЦ «Академія», 2006. — 416 с.

Тема 5. Людина у пошуках сенсу життя

1. Проблема сенсу життя та його пошуків. Спорт як сенс життя.
2. Втрата сенсу життя: причини та моральні наслідки.
3. Концепції та умови щастя.

Теми рефератів

1. Проблема щастя в історії української етики.
2. Християнська етика любові.
3. Проблема щастя в українській етичній думці.
4. Етична філософія Г. С. Сковороди.

Терміни для словника

1. Благо 2. Користь 3. Сумління 4. Заслуга 5. Повага 6. Визнання 7. Репутація 8. Імідж 9. Сенс життя 10. Моральний скептицизм 11. Щастя.

Рекомендована література

1. Апресян Р. Г. Етика : Учебник / Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. – М. : Гардарики, 2000. – 472 с.
2. Дедюлина М. А. Етика : Учебно-методическое пособие / М. А. Дедюлина. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. – 100 с.
3. Лозовой В. О. Етика : Навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 224 с.
4. Малахов В. А. Етика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
5. Мовчан В. С. Етика : Навч. посібник / В. С. Мовчан. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
6. Тофтул М. Г. Етика : навч. посіб. / М. Г. Тофтул. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 416 с.

Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Предмет і завдання етики і професійної етики

1. Структура етики.
2. Моральний вимір особи і суспільства.

Література

1. Дедюлина М. А. Етика : Учебно-методическое пособие / М. А. Дедюлина. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. – С. 8.
2. Апресян Р. Г. Етика : Учебник / Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. – М. : Гардарики, 2000. – С. 6-19.

Тема 2. Мораль і моральна свідомість

1. Тальйон та золоте правило моралі.
2. Критика сучасних систем моралі.

Література

1. Апресян Р. Г. Талион и золотое правило : критический анализ сопряженных контекстов / Апресян Р. Г. // Вопросы философии. – 2001. – № 3. – С. 72–84.
2. Фулье А. Критика новейших систем морали / А. Фулье. – М. : ЛКИ, 2008. – 410 с.

Тема 3. Основні етапи історичного розвитку моралі

1. Етико-політичне вчення Конфуція.
2. Етика католицизму.
3. Етика протестантизму.
4. Моральне вчення ісламу.

Література

1. История этических учений: Учебник / Под ред. А.А. Гусейнова. – М.: Гардарики, 2003. – 911 с.

Тема 4. Загальнообов'язкові та особові форми вираження моральної вимоги

1. Складіть схему ієрархічної структури моральної свідомості.
2. Зобразіть взаємозв'язок добра і зла.
3. У чому, на вашу думку, полягає різниця між честю і гідністю.

Література

1. Мазурик М. Онтологічний вимір етичних категорій добра і зла / Марія Мазурик // Вісник НУ «ЛП». Філософські науки. – 2010. – № 661. – С. 25–31.
2. Малахов В. А. Етика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
3. Тофтул М. Г. Етика : навч. посіб. / М. Г. Тофтул. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 416 с.

Тема 5. Людина у пошуках сенсу життя

1. Сором і совість: проблема взаємозв'язку.

Література

1. Малахов В. А. Етика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.

Змістовий модуль 2. Етика спорту: завдання, проблеми, принципи

Теми та зміст лекційних занять

Тема 5. Справедливість

Справедливість. Міфологічні уявлення про справедливість. Принципи справедливості в моральних заповідях. Справедливість і обов'язок. Критерії уявлень про справедливість.

Справедливість на ранніх етапах розвитку суспільної свідомості. Геракліт, піфагорійці, Демокріт та софісти про справедливість. Критика софістів Сократом. Справедлива держава Платона. «Геометрична» та «арифметична» рівність. Розподільча та зрівняльна справедливість в Арістотеля. Умови справедливого. Концепція динамічної справедливості Епікура. Трактатування справедливості Цицероном. Християнство про справедливість Бога. Соціальна справедливість у марксизмі.

Концепції справедливості. Егалітарна, ліберальна, демократична, елітарна концепції справедливості. Справедливість у розумінні Дж. Ролза, її базові принципи. Поняття соціальної справедливості.

Справедливість як різновидовий концепт. Види справедливості.

Тема 6. Спортивна деонтологія

Деонтологічна етика. Етика система І. Канта. Домінація практичного розуму над теоретичним. Мораль як внутрішній механізм людських прагнень. Моральність як добровільне самопідпорядкування обов'язку. Поняття автономної доброї волі. Формули категоричного імперативу: 1. «Чини так, щоб максима твоєї волі могла у той самий час мати силу принципу загального законодавства». 2. «Вчиняй так, щоб ти завжди ставився до людства й у своїй особі, і в особі будь-кого іншого так, як до мети, і ніколи не ставився би до нього лише як до засобу». 3. «Волю кожної розумної істоти слід розуміти як стверджувальні загальні закони».

Спортивна деонтологія як сукупність етичних норм виконання тренерами своїх професійних обов'язків.

Деонтологічні принципи в системі принципів спортивної підготовки. Стратегічні, тактичні та регулюючі принципи спортивної підготовки та їх особливості. Принципи правдивості, цілісності, гідності і автономії особи в спортивній деонтології.

Тема 7. Етичні проблеми сучасного спорту

Поняття, специфіка і проблеми професійної спортивної етики. Співвідношення суспільної і професійної моралі. Громадська думка і групова громадська думка. Вищі цінності в системах суспільної моралі і професійної спортивної етики. Шанобливе ставлення до партнерів, відсутність обману, дотримання корпоративної честі, солідарність як основи спортивної етики.

Класифікація спортсменів з огляду на їх ставлення до завдань підготовки. Зміна традиційної «системи покарань і заохочень» в спорті. Комерціалізація спорту. Проблема псевдопрофесіоналізму.

Чесні гра як базова засада спортивної діяльності. Походження «Fair play». Ідея «чесної гри» в олімпійській філософії. Різниця цілей у «спорті вищих досягнень» і «спорті для всіх». М. Я. Сараф про формальну і неформальну «чесну гру».

Проблема чистоти спорту. Теми Всесвітньої конференції з допінгу в спорті (2-4.02.1999 р., м. Лозанна). Основні положення Лозаннської декларації про допінг у спорті. Створення Всесвітнього Антидопінгового Агентства (ВАДА).

Спорт як регулятор конфліктів і агресії в сучасному світі. Агресивність в спорті – необхідність чи вимога часу? Агресія в теорії катарсису. Пасивна спортивна зацікавленість та її особливості.

Теми та зміст семінарських занять

Тема 6. Справедливість

1. Поняття справедливості, еволюція уявлень про неї.
2. Концепції справедливості.
3. Специфіка основних видів справедливості.
4. Справедливість у спорті.

Теми рефератів

1. Розвиненість почуття добра і справедливості у посадової особи.
2. Наукові підходи до трактування справедливості.

Терміни для словника

1. Справедливість
2. Дистрибутивна справедливість
3. Ретрибутивна справедливість
4. Корекційна справедливість.

Рекомендована література

1. Апресян Р. Г. Этика : Учебник / Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. – М. : Гардарики, 2000. – 472 с.

2. Клічук А. В. Етичний аналіз справедливості як універсальної категорії міжіндивідуальних взаємин / А. В. Клічук // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Філософія. Політологія». – 2010. – № 100. – С. 10–15.
3. Лозовой В. О. Етика : Навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 224 с.
4. Матвеев П.Е. Этика. Основы хозяйственной этики: Курс лекций. Ч. 2 / П. Е. Матвеев. – Владим. гос. ун-т. – Владимир, 2003. – 64 с.
5. Малахов В. А. Етика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
6. Мовчан В. С. Етика : Навч. посібник / В. С. Мовчан. – 3-те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
7. Момот М. О. Концепції справедливості в античній філософії права та їх сучасна інтепретація / М. О. Момот // Адвокат. – 2009. – № 3 (102). – С. 34–38.
8. Ролз Дж. Теория справедливости / Джон Ролз. – Новосибирск : Изд НГУ, 1995. – 532 с.
9. Тофтул М. Г. Етика : навч. посіб. / М. Г. Тофтул. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 416 с.
10. Тофтул М. Г. Проблема справедливості : етичний аспект / М. Г. Тофтул, Р. П. Шмат // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 31. – С. 3–5.
11. Фальковська Л. М. Справедливість як предмет соціально-психологічного дослідження / Людмила Фальковська // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. праць. – К. : Міленіум, 2011. – Вип.11. – С. 290–299.

Тема 7. Спорт як соціально-ціннісна система

1. Моральні цінності, їх специфіка та ієрархія. Моральні цінності у спорті.
2. Моральні конфлікти. Їх сутність, різновиди і шляхи подолання.
3. Спорт і девіантна поведінка: особливості взаємовпливу.

Теми рефератів

1. Аксиологія: становлення і етапи розвитку.
2. Біблія як джерело моральних цінностей і норм християнства.
3. Шляхи подолання конфліктів.
4. Відповідальність та втеча від свободи.

Терміни для словника

1. Девіантна поведінка 2. Моральні цінності 3. Моральний вибір 4. Моральний конфлікт 5. Моральна відповідальність.

Рекомендована література

1. Батюк А. М. Норми та девіації в практиках фізичної активності : теоретичне осмислення / Батюк А. М. // Соціальні технології. – 2011. – № 51. – С. 225–231.
2. Бліхар В. С. Вплив цінностей на формування особистості в контексті філософсько-правових інтенцій / В. С. Бліхар // Наук. вісник ЛьДУВС. – 2010. – № 2. – С. 405–413.
3. Демків Т. В. Моральні пріоритети людського буття / Т. В. Демків // Наукові записки КУТЕП. Серія «Філософські науки». – 2011. – Вип. 9. – С. 297–306.
4. Жуковський В. М. Проблема моральних цінностей в Українському суспільстві перехідного періоду / Жуковський В. М. // Наукові записки НаУКМА. – 2000. – Т. 18. – С. 80–82.
5. Іщук Н. Морально-етичні цінності – важливий фактор формування особистості вчителя фізичної культури / Наталя Іщук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – 2010. – № 1 (13). – С. 10–13.
6. Кричфалушій М. Загальнолюдські моральні цінності майбутніх спортивних педагогів / Михайло Кричфалушій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – 2009. – № 3. – С. 27–30.
7. Лукьянов А. В. Спорт как социально-ценностная система / А. В. Лукьянов, Н. Ю. Мазов // Философия и общество. – 2008. – № 2. – С. 168–184.
8. Мазов Н. Ю. Спорт и духовная жизнь общества. Монография / Н. Ю. Мазов. – Уфа: Изд-е БашГУ, 2009. – 184 с.
9. Мазов Н. Ю. Спорт как социально-ценностная и телесно-духовная система / Н. Ю. Мазов // Социально-гуманитарные знания. – М., 2008. – №9. – С. 135–140.
10. Мазов Н. Ю. Ценности и ценностное содержание спорта / Н. Ю. Мазов // Право и государство : теория и практика. Научно-практический и информационно-аналитический журнал. – М : Право и государство, 2009. – №1. – С.146–149.

11. Матвеев П.Е. Этика. Основы хозяйственной этики: Курс лекций. Ч. 2 / П. Е. Матвеев. – Владим. гос. ун-т. – Владимир, 2003. – 64 с.
12. Малахов В. А. Этика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
13. Миннегалиев М. М. Использование физической культуры и спорта в профилактике девиантного поведения подростков / Марат Магасумович Миннегалиев // Научно-теоретический журнал «Ученые записки». – 2012. – № 1 (83). – С. 103–107.
14. Тофтул М. Г. Этика : навч. посіб. / М. Г. Тофтул. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 416 с.
15. Хорошуха М. Ф. Вивчення взаємозв'язку між девіантною поведінкою та спрямованістю тренувального процесу юних спортсменів (із результатів ретроспективних спостережень автора) / Хорошуха М. Ф. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 3. – С. 128–131.

Тема 8. Спортивна деонтологія

1. Особливості деонтологічної етики.
2. Спортивна деонтологія, її основні завдання та проблеми.
3. Принципи спортивної деонтології:
 - 3.1 Принцип правдивості.
 - 3.2 Принцип автономії особи.
 - 3.3 Принцип гідності особи.
 - 3.4 Принцип цілісності особи.

Теми рефератів

1. Моральні засади організації спортивного життя.
2. Моральні засади змагальної діяльності.
3. Моральні засади спортивного суддівства.
4. Відповідальність тренера: моральна, громадянська, кримінальна.
5. Деонтологічне виховання обслуговуючого персоналу і вболівальників.

Терміни для словника

1. Гідність професії
2. Професійний обов'язок
3. Принцип правдивості
4. Принцип автономії особи
5. Принцип гідності особи
6. Принцип цілісності особи.

Рекомендована література

1. Джунь В. В. Принципи гідності особи в спортивній деонтології / Джунь В. В., Коваленко А. І. // Здоровий спосіб життя : Зб. наук. ст. – Львів, 2006. – Вип. 9. – С. 15–17.
2. Джунь В. В. Принципи справедливості в спортивній деонтології / Джунь В. В., Коваленко А. І. // Здоровий спосіб життя : Зб. наук. ст. – Львів, 2006. – Вип. 11. – С. 16–18.
3. Джунь В. В. Принципи цілісності в спортивній деонтології / Джунь В. В., Коваленко А. І. // Здоровий спосіб життя: Зб. наук. ст. – Львів, 2006. – Вип. 10. – С. 17–20.
4. Дмитриев С. В. Антропо ориентированные образовательные технологии становления субъекта профессиональной деятельности / Дмитриев С. В. // Физическое воспитание студентов. – 2011. – № 3. – С. 30–36.
5. Дмитриев С. В. Принципы целеполагания в спорте – новые понятия, новые реальности или парадоксы мышления / Дмитриев С. В. // Физическое воспитание студентов. – 2010. – №3. – С. 17–30.
6. Егорова Л. И. Педагогический принцип индивидуализации в системе спорта высших достижений / А. А. Нестеров, Л. И. Егорова // Научно-теоретический журнал «Ученые записки». – 2007. – № 4 (26). – С. 52–56.
7. Коваленко А. І. До питання про етику спорту як прикладну дисципліну: спроба визначення предмета // Здоровий спосіб життя. – Л., 2004
8. Королёв Г. И. Современные принципы системы подготовки в спорте / Г. И. Королёв // Вестник спортивной науки. – 2006. – № 4. – С. 21–23.
9. Любіжанін Ю. Г. Теоретичні основи деонтології в інваспорті [Електронний ресурс] / Строкатов В. В., Сапронов М. О., Любіжанін Ю. Г., Стефанишин О. М. – Спортивна наука України. – 2006. – № 2 (3). – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/SNU/2006-2/06svvodi.pdf>
10. Сердюк О. С. Деонтологічний підхід в етиці бізнесу / О. С. Сердюк // Totallogy - XXI. Постнекласичні дослідження. – 2004. – Вип. 11. – С. 290–301.

Тема 9. Етичні проблеми сучасного спорту

1. Вплив професіоналізації та псевдопрофесіоналізму на етику спорту.

2. Поняття чесної гри та її прояви у сучасному спорті.
3. Проблема допінгу та основні шляхи її подолання.
4. Агресія в спорті: підходи до трактування та особливості прояву.
5. Причини комерціалізації спорту: вплив ЗМІ.

Теми рефератів

1. Причини інструменталізації людини у спорті.
2. Гідність людського тіла.
3. Моральна культура мови тренера.
4. Моральне спілкування і його вплив на моральний розвиток.

Терміни для словника

1. Комерціалізація спорту 2. Агресія 3. Професіоналізація спорту 4. Допінг 5. Fair play

Рекомендована література

1. Агеев А. В. Коммерческие аспекты проведения спортивных соревнований / А. В. Агеев, Т. И. Прокопенко, Н. В. Резенькова // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2008. – № 59. – С. 144–151.
2. Барабанова В. Б. О Проблеме предельных человеческих возможностей и генетических технологиях в спорте / Барабанова В. Б. // Успехи современного естествознания. – 2010. – № 11. – С. 63–64.
3. Воропай С. М. Спортсмен як проблема в олімпійському русі та підходи до її вирішення / Воропай С. М. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 9. – С. 21–25.
4. Всемирный антидопинговый кодекс 2009 : Всемирное антидопинговое агентство. – М. : ТранЛит, 2009. – 128 с.
5. Гончаренко Є. В. Морально-етичні аспекти в спорті інвалідів / Гончаренко Є. В., Когут І. О. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту : зб. наук. пр. – 2007. – № 11. – С. 28–30.
6. Горбачев А. Л. Проблема допинга в современном спорте / А. Л. Горбачев, В. В. Кривицкий, И. В. Кубей // Северо-восточный научный журнал. – 2011. – № 1. – С. 71–79.
7. Замышляев В. И. Транснационализм и коммерциализация спорта в условиях глобализации / В. И. Замышляев, Ю. И. Ямщиков // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М. Ф. Решетнева. – 2007. – № 2. – С. 185–187.
8. Зинюк А. В. Воздействие телевидения на коммерциализацию современного спорта / Зинюк Анна Владимировна // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2009. – № 15. – С. 534–538.
9. Карabut І. І. Етичні аспекти проблем сучасного спорту / Карabut І. І., Кружило Г. Г. // Спортивна наука України. – 2010. – № 2. – С. 105–115.
10. Качуровский Д. О. Про соціально-педагогічні проблеми сучасного спорту вищих досягнень [Електронний ресурс] / Качуровський Д. О. // Тези доповіді. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту і туризму в формуванні здоров'я людини», Класичний приватний університет, 15–16 жовтня 2010 р., Запоріжжя. – Режим доступу : <http://www.swimukraine.org.ua/?page=225&PHPSESSID=41e2f0d39cda83ca5fe6dbfa9958f92a>
11. Когут І. Проблема етики в сучасному олімпійському спорті / Ирина Когут, Сергей Матвеев, Лидия Радченко // Наука в олімпійському спорті. – 2007. – С. 126–132.
12. Колобаев Д. Проблемы современного спорта / Денис Колобаев // Обозреватель–OBSERVER. – 2009. – № 9. – С. 111–115.
13. Ленк Х. Этика спорта как культура честной игры. Честное соревнование и структурная дилемма / Ханс Ленк // Неприкосновенный запас. – 2004. – №3. – С. 88–94.
14. Мамедов О. Ю. Невидимые тени «олимпийского солнышка» / О. Ю. Мамедов // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2008. – Т.6. № 3. – С. 65–69.
15. Сараф М. Я. Профессионализация спорта и спортивная этика / М. Я. Сараф // Теория и практика физической культуры. – 2001. – №7. – С. 32–33.
16. Скороходов Н. М. О проблемах дегуманизации олимпийского спорта / Н. М. Скороходов // Вестник ТГУ. Гуманитарные науки. – 1998. – Вып. 4. – С. 32–35.
17. Фомин Ю. Коммерциализация олимпийского спорта как противоречие его развития / Ю. Фомин // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы: Тезисы докл. Междунар. Конгресса. – М., 1998. – Т. 2. – С. 578–579.

18. Bodasińska A. Moralny sport [Електронний ресурс] / Bodasińska Anna, Bodasiński Sławomir // Biblioteka lidera. – Режим доступу : http://www.lider.szs.pl/biblioteka/index.php?action=pokaz&dzial_id=4
19. Misiuna B. Etyczne aspekty sportu / Bohdan Misiuna, Alicja Przyłuska-Fischer. – Wydawnictwo AWF, 1993. – 155 s.
20. Poźniak P. Zagrożenia we współczesnym sporcie [Електронний ресурс] / Piotr Poźniak // Internetowy Serwis Filozoficzny przy Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Режим доступу : <http://www.diametros.iphils.uj.edu.pl/?l=1&p=lin3&m=105&ii=319>
21. Wysoczański R. Walka z dopingiem – bez alternatywy / Ryszard Wysoczański // Sport Wyczynowy. – 2002. – № 3–4. – S. 110–113.

Тема 10. Накази, інструкції і нормативні документи як джерело деонтологічних нормативів у спорті

1. Професійний обов'язок учасників спортивного процесу, його етична складова.
2. Загальні нормативні документи: моральний аспект регуляції відносин учасників спортивного процесу.
3. Галузеві нормативні документи: деонтологічний аспект.

Теми рефератів

1. Професійні обов'язки спортсмена: етичний аспект
2. Особливості професійних обов'язків тренера
3. Поведінка вболівальників на спортивному майданчику та за його межами.
4. Роль керівника у створенні належного морального клімату в колективі.
5. Деонтологічні проблеми різних видів спортивної діяльності

Терміни для словника

1. Учасники спортивного процесу 2. Відповідальність у спорті 3. Професійний обов'язок спортсмена 4. Професійний обов'язок тренера 5. Дегуманізація 6. Спорт для всіх 7. Олімпійський спорт 8. Загальна декларація прав людини 9. Антидопінговий кодекс 10. Всесвітнє антидопінгове агентство (ВАДА) 11. Олімпійська хартія.

Рекомендована література

1. Азаматов Д. М. Спортивная деятельность в ее отношении к духовной жизни людей / Н. Ю. Мазов, Д. М. Азаматов // Социально-гуманитарные знания. – М., 2008. – № 9. – С. 318–326.
2. Брониковский М. Реализация олимпийского образования в школах Польши / Михаил Брониковский // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – С. 82–86.
3. Всемирный антидопинговый кодекс 2009 : Всемирное антидопинговое агентство. – М. : ТранЛит, 2009. – 128 с.
4. Дубин Б. Спорт в современных обществах : пример России / Борис Дубин // Вестник общественного мнения. Данные. Анализ. Дискуссии. – 2004. – № 2 (70). – С. 70–80.
5. Дутчак М. В. Спорт для всіх у Фінляндії, Німеччині та Франції // Дутчак М. В. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 8. – С. 36–43.
6. Жукова О. Л. Акмеология физической культуры и спорта : Учебное пособие / О. Л. Жукова. – Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2004. – 122 с.
7. Загальна декларація прав людини (10.12.1948) // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 93.
8. Олімпійська хартія. Міжнародний олімпійський комітет. – К. : Олімпійська література, 1999. – 95 с.
9. Сучилин А. А. Идеалы Пьера де Кубертена и современное олимпийское движение / А. А. Сучилин // Известия ВГПУ. – 2012. – № 68 – С. 68–71.
10. Юдин О. А. Спорт в системе социализации личности : теоретический анализ / О. А. Юдин // Вестник Поволжской академии государственной службы имени П. А. Столыпина. – 2007. – № 12. – С. 56– 61.
11. Kaźmierczak A. Idea olimpizmu jako alternatywna koncepcja edukacyjno-wychowawcza / Arkadiusz Kaźmierczak // Humanistyczne aspekty rehabilitacji, turystyki, rekreacji i sportu. – Lwów–Poznań–Warszawa, 2010. – S. 5–10.
12. Nowocień J. Olimpizm i zasada fair play szansą wychowania w tolerancji [Електронний ресурс] / Jerzy Nowocień. – Режим доступу : http://euro2012.wcies.edu.pl/download/Olimpizm_i_zasada.pdf

Завдання для самостійної роботи

Тема 6. Справедливість

1. Справедливість у різних сферах суспільного життя: специфіка трактування.
2. Підходи до розуміння справедливості в античній філософії.

3. Теорія справедливості Дж. Ролза.

Література

1. Литвиненко Н. Концепция справедливости Джона Ролза / Наталия Литвиненко // Логос. – 2006. – № 1 (52). – С. 26–34.
2. Момот М. О. Концепції справедливості в античній філософії права та їх сучасна інтепретація / М. О. Момот // Адвокат. – 2009. – № 3 (102). – С. 34–38.
3. Ролз Дж. Теория справедливости / Джон Ролз. – Новосибирск : Изд НГУ, 1995. – 532 с.
4. Сорочайкин А. Н. Дистрибутивная теория справедливости Дж. Ролза / А. Н. Сорочайкин, А. В. Филатова // Академічний огляд. – 2011. – № 2 (35). – С. 26–31.

Тема 7. Спорт як соціально-ціннісна система

1. Розкрийте зміст власної системи моральних цінностей.
2. Девіантна поведінка: причини та форми вираження.
3. Система цінностей у спорті.

Література

1. Мазов Н. Ю. Ценности и ценностное содержание спорта / Н. Ю. Мазов // Право и государство : теория и практика. Научно-практический и информационно-аналитический журнал. – М : Право и государство, 2009. – №1. – С.146–149.
2. Миннегалиев М. М. Использование физической культуры и спорта в профилактике девиантного поведения подростков / Марат Магасумович Миннегалиев // Научно-теоретический журнал «Ученые записки». – 2012. – № 1 (83). – С. 103–107.
3. Хорошуха М. Ф. Вивчення взаємозв'язку між девіантною поведінкою та спрямованістю тренувального процесу юних спортсменів (із результатів ретроспективних спостережень автора) / Хорошуха М. Ф. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 3. – С. 128–131.

Тема 8. Спортивна деонтологія

1. Етичний аспект сучасних принципів системи підготовки спортсменів.

Література

1. Дмитриев С. В. Антропо ориентированные образовательные технологии становления субъекта профессиональной деятельности / Дмитриев С. В. // Физическое воспитание студентов. – 2011. – № 3. – С. 30–36.
2. Дмитриев С. В. Принципы целеполагания в спорте – новые понятия, новые реальности или парадоксы мышления / Дмитриев С. В. // Физическое воспитание студентов. – 2010. – №3. – С. 17–30.
3. Егорова Л. И. Педагогический принцип индивидуализации в системе спорта высших достижений / А. А Нестеров, Л. И Егорова // Научно-теоретический журнал «Ученые записки». – 2007. – № 4 (26). – С. 52–56.
4. Королёв Г. И. Современные принципы системы подготовки в спорте / Г. И. Королёв // Вестник спортивной науки. – 2006. – № 4. – С. 21–23.

Тема 9. Етичні проблеми сучасного спорту

1. Генетичні технології в спорті: етичний аспект.
2. Морально-етичні проблеми спорту інвалідів.

Література

1. Воропай С. М. Спортсмен як проблема в олімпійському русі та підходи до її вирішення / Воропай С. М. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 9. – С. 21–25.
2. Гончаренко Є. В. Морально-етичні аспекти в спорті інвалідів / Гончаренко Є. В., Когут І. О. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (XXIII), 2007. – № 11. – С. 28–30.
3. Любіжанін Ю. Г. Теоретичні основи деонтології в інваспорті [Електронний ресурс] / Строкатов В. В., Сапронов М. О., Любіжанін Ю. Г., Стефанишин О. М. – Спортивна наука Україні. – 2006. – № 2 (3). – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/SNU/2006-2/06svvodi.pdf>

Тема 10. Накази, інструкції і нормативні документи як джерело деонтологічних нормативів у спорті

1. Спорт для всіх: особливості в країнах Західної Європи.
2. Вплив спорту на соціалізацію особи.
3. Олімпійська освіта: етичний аспект реалізації.

Література

1. Брониковский М. Реализация олимпийского образования в школах Польши / Михаил Брониковский // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – С. 82–86.
2. Дубин Б. Спорт в современных обществах : пример России / Борис Дубин // Вестник общественного мнения. Данные. Анализ. Дискуссии. – 2004. – № 2 (70). – С. 70–80.
3. Дутчак М. В. Спорт для всіх у Фінляндії, Німеччині та Франції // Дутчак М. В. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 8. – С. 36–43.
4. Юдин О. А. Спорт в системе социализации личности : теоретический анализ / О. А. Юдин // Вестник Поволжской академии государственной службы имени П. А. Столыпина. – 2007. – № 12. – С. 56– 61.

3. Рекомендована література

Базова

1. Апресян Р. Г. Этика : Учебник / Гусейнов А. А., Апресян Р. Г. – М. : Гардарики, 2000. – 472 с.
2. Бралатан В. П. Професійна етика : навч. посібник / В. П. Бралатан, І. В. Гуцаленко, Н. Г. Здирко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 251 с.
3. Всемирный антидопинговый кодекс 2009 : Всемирное антидопинговое агентство. – М. : ТранЛит, 2009. – 128 с.
4. Горбачев А. Л. Проблема допинга в современном спорте / А. Л. Горбачев, В. В. Кривицкий, И. В. Кубей // Северо-восточный научный журнал. – 2011. – № 1. – С. 71–79.
5. Дедюлина М. А. Этика : Учебно-методическое пособие / М. А. Дедюлина. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. – 100 с.
6. Джунь В. В. Принципи гідності особи в спортивній деонтології / Джунь В. В., Коваленко А. І. // Здоровий спосіб життя : Зб. наук. ст. – Львів, 2006. – Вип. 9. – С. 15–17.
7. Джунь В. В. Принципи справедливості в спортивній деонтології / Джунь В. В., Коваленко А. І. // Здоровий спосіб життя : Зб. наук. ст. – Львів, 2006. – Вип. 11. – С. 16–18.
8. Джунь В. В. Принципи цілісності в спортивній деонтології / Джунь В. В., Коваленко А. І. // Здоровий спосіб життя : Зб. наук. ст. – Львів, 2006. – Вип. 10. – С. 17–20.
9. Егорова Л. И. Педагогический принцип индивидуализации в системе спорта высших достижений / А. А. Нестеров, Л. И. Егорова // Научно-теоретический журнал «Ученые записки». – 2007. – № 4 (26). – С. 52–56.
10. Загальна декларація прав людини (10.12.1948) // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 93.
11. Замышляев В. И. Транснационализм и коммерциализация спорта в условиях глобализации / В. И. Замышляев, Ю. И. Ямщиков // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М. Ф. Решетнева. – 2007. – № 2. – С. 185–187.
12. История этических учений: Учебник / Под ред. А.А. Гусейнова. – М.: Гардарики, 2003. – 911 с.
13. Карабут І. І. Етичні аспекти проблем сучасного спорту / Карабут І. І., Кружило Г. Г. // Спортивна наука України. – 2010. – № 2. – С. 105–115.
14. Коваленко А. І. До питання про етику спорту як прикладну дисципліну: спроба визначення предмета // Здоровий спосіб життя. – Л., 2004.
15. Когут И. Проблема этики в современном олимпийском спорте / Ирина Когут, Сергей Матвеев, Лидия Радченко // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – С. 126–132.
16. Колобаев Д. Проблемы современного спорта / Денис Колобаев // Обозреватель–OBSERVER. – 2009. – № 9. – С. 111–115.
17. Королёв Г. И. Современные принципы системы подготовки в спорте / Г. И. Королёв // Вестник спортивной науки. – 2006. – № 4. – С. 21–23.
18. Ленк Х. Этика спорта как культура честной игры. Честное соревнование и структурная дилемма / Ханс Ленк // Неприкосновенный запас. – 2004. – №3. – С. 88–94.
19. Лозовой В. О. Этика : Навч. посіб. / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 224 с.
20. Мамедов О. Ю. Невидимые тени «олимпийского солнышка» / О. Ю. Мамедов // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2008. – Т.6. № 3. – С. 65–69.
21. Матвеев П. Е. Этика. Основы общей теории морали : Курс лекций. Ч. 1 / П. Е. Матвеев. – Владим. гос. ун-т. – Владимир, 2002. – 51 с.

22. Матвеев П.Е. Этика. Основы хозяйственной этики: Курс лекций. Ч. 2 / П. Е. Матвеев. – Владим. гос. ун-т. – Владимир, 2003. – 64 с.
23. Малахов В. А. Этика : Курс лекцій : Навч. посібник / Віктор Малахов. – К. : Либідь, 2001. – 384 с.
24. Мовчан В. С. Этика : Навч. посібник / В. С. Мовчан. – 3-те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
25. Момот М. О. Концепції справедливості в античній філософії права та їх сучасна інтепретація / М. О. Момот // Адвокат. – 2009. – № 3 (102). – С. 34–38.
26. Олімпійська хартія. Міжнародний олімпійський комітет. – К. : Олімпійська література, 1999. – 95 с.
27. Сараф М. Я. Профессионализация спорта и спортивная этика / М. Я. Сараф // Теория и практика физической культуры. – 2001. – №7. – С. 32–33.
28. Сучилин А. А. Идеалы Пьера де Кубертена и современное олимпийское движение / А. А. Сучилин // Известия ВГПУ. – 2012. – № 68 – С. 68–71.
29. Тофтул М. Г. Этика : навч. посіб. / М. Г. Тофтул. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 416 с.

Допоміжна

1. Агеев А. В. Коммерческие аспекты проведения спортивных соревнований / А. В. Агеев, Т. И. Прокопенко, Н. В. Резенькова // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2008. – № 59. – С. 144–151.
2. Азаматов Д. М. Спортивная деятельность в ее отношении к духовной жизни людей / Н. Ю. Мазов, Д. М. Азаматов // Социально-гуманитарные знания. – М., 2008. – № 9. – С. 318–326.
3. Апресян Р. Г. Идея морали и базовые нормативно-этические программы / Р. Г. Апресян. – М. : ИФРАН, 1995. – 353 с.
4. Апресян Р. Г. Понятие общественной морали (опыт концептуализации) / Р. Г. Апресян // Вопросы философии. – 2006. – № 5. – С. 3–17.
5. Апресян Р. Г. Талион и золотое правило : критический анализ сопряженных контекстов / Апресян Р. Г. // Вопросы философии. – 2001. – № 3. – С. 72–84.
6. Барабанова В. Б. О Проблеме предельных человеческих возможностей и генетических технологиях в спорте / Барабанова В. Б. // Успехи современного естествознания. – 2010. – № 11. – С. 63–64.
7. Батюк А. М. Норми та девіації в практиках фізичної активності : теоретичне осмислення / Батюк А. М. // Соціальні технології. – 2011. – № 51. – С. 225–231.
8. Бліхар В. С. Вплив цінностей на формування особистості в контексті філософсько-правових інтенцій / В. С. Бліхар // Наук. вісник ЛьДУВС. – 2010. – № 2. – С. 405–413.
9. Блэкберн С. Этика. Краткое введение / Саймон Блэкберн. – М. : АСТ, Астрель, 2007. – 192 с.
10. Бондырева С. К. Нравственность / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов. – М. : МПСИ, МОДЭК, 2011. – 336 с.
11. Бронзов А. А. Сопоставление между собою нравственных воззрений Аристотеля и Фомы Аквинского / А. А. Бронзов. – М. : Красанд, 2011. – 202 с.
12. Бронзов А. А. Учение Аристотеля о нравственности / А. А. Бронзов. – М. : Красанд, 2011. – 156 с.
13. Бронзов А. А. Учение Фомы Аквинского о нравственности / А. А. Бронзов. – М. : Красанд, 2011. – 258 с.
14. Брониковский М. Реализация олимпийского образования в школах Польши / Михаил Брониковский // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – С. 82–86.
15. Валюк О. Я. Наукової концепції моралі й моральності / О. Я. Валюк // Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України Проблеми сучасної психології. – 2010. – Випуск 7. – С. 75–86.
16. Воропай С. М. Спортсмен як проблема в олімпійському русі та підходи до її вирішення / Воропай С. М. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 9. – С. 21–25.
17. Вундт В. Этика. Факты нравственной жизни. Философские системы морали / Вундт В. – М. : Либроком, 2011. – 456 с.
18. Вундт В. Этика. Принципы нравственности. Области нравственной жизни / Вундт В. – М. : Либроком, 2010. – 264 с.
19. Гасюк Л. М. До проблеми визначення сутності поняття «професійна етика» / Л. М. Гасюк // Теоретичні питання освіти та виховання : Збірник наукових праць. – 2001. – Випуск 14. – С.100–102.
20. Гасюк Л. М. Этика в українському вимірі / Гасюк Л. М. // Вісник Черкаського державного університету : Психолого-педагогічні науки. – 2000. – Випуск 18. – С.23–28.
21. Геффдинг Г. Этика или наука о нравственности / Г. Геффдинг. – М. : ЛКИ, 2007. – 386 с.
22. Гончаренко Є. В. Морально-етичні аспекти в спорті інвалідів / Гончаренко Є. В., Когут І. О. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХІІІ), 2007. – № 11. – С. 28–30.

23. Демків Т. В. Моральні пріоритети людського буття / Т. В. Демків // Наукові записки КУТЕП. Серія «Філософські науки». – 2011. – Вип. 9. – С. 297–306.
24. Дмитриев С. В. Антропно орієнтовані освітні технології становлення суб'єкта професійної діяльності / Дмитриев С. В. // Фізичне виховання студентів. – 2011. – № 3. – С. 30–36.
25. Дмитриев С. В. Принципи цілеполагання в спорті – нові поняття, нові реальності або парадокси мислення / Дмитриев С. В. // Фізичне виховання студентів. – 2010. – №3. – С. 17–30.
26. Дубин Б. Спорт в сучасних суспільствах : приклад Росії / Борис Дубин // Вестник громадського мислення. Дані. Аналіз. Дискусії. – 2004. – № 2 (70). – С. 70–80.
27. Дутчак М. В. Спорт для всіх у Фінляндії, Німеччині та Франції // Дутчак М. В. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 8. – С. 36–43.
28. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія / А. М. Єрмоленко. - К.: Лібра, 1999. – 488 с.
29. Жувенель Б. Етика перерозподілу / Бертран де Жувенель. – Інститут національної моделі економіки, 1995. – 50 с.
30. Жукова О. Л. Акмеологія фізичної культури і спорту : Учебне посібник / О. Л. Жукова. – Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2004. – 122 с.
31. Жуковський В. М. Проблема моральних цінностей в Українському суспільстві перехідного періоду / Жуковський В. М. // Наукові записки НаУКМА. – 2000. – Т. 18. – С. 80–82.
32. Зинюк А. В. Вплив телебачення на комерціалізацію сучасного спорту / Зинюк Анна Володимирівна // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2009. – № 15. – С. 534–538.
33. Иванов В. Г. История этики древнего мира / В. Г. Иванов. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1980. – 224 с.
34. Иванов В. Г. История этики средних веков / В. Г. Иванов. – СПб. : Издательство «Лань», 2002. – 464 с.
35. Иодль Ф. История этики в новой философии. Кант и этика в девятнадцатом столетии / Ф. Иодль. – М. : Либроком, 2011. – 528 с.
36. Иодль Ф. История этики в новой философии. От Античности до конца восемнадцатого столетия / Ф. Иодль. – М. : Либроком, 2011. – 370 с.
37. Иванов В. Ф. Журналістська етика : Підручник / Иванов В. Ф., Сердюк В. Є. – К. : Вища школа, 2007. – 231 с.
38. Ішук Н. Морально-етичні цінності – важливий фактор формування особистості вчителя фізичної культури / Наталя Ішук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – 2010. – № 1 (13). – С. 10–13.
39. Кант И. Лекции по этике / Иммануил Кант. – М. : Наука, 2000. – 431 с.
40. Качуровский Д. О. Про соціально-педагогічні проблеми сучасного спорту вищих досягнень [Електронний ресурс] / Качуровський Д. О. // Тези доповіді. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту і туризму в формуванні здоров'я людини», Класичний приватний університет, 15–16 жовтня 2010 р., Запоріжжя. – Режим доступу : <http://www.swimukraine.org.ua/?page=225&PHPSESSID=41e2f0d39cda83ca5fe6dbfa9958f92a>
41. Клічук А. В. Етичний аналіз справедливості як універсальної категорії міжіндивідуальних взаємин / А. В. Клічук // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Філософія. Політологія». – 2010. – № 100. – С. 10–15.
42. Кричфалушій М. Загальнолюдські моральні цінності майбутніх спортивних педагогів / Михайло Кричфалушій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – 2009. – № 3. – С. 27–30.
43. Литвиненко Н. Концепція справедливості Джона Ролза / Наталя Литвиненко // Логос. – 2006. – № 1 (52). – С. 26–34.
44. Лукьянов А. В. Спорт как социально-ценностная система / А. В. Лукьянов, Н. Ю. Мазов // Философия и общество. – 2008. – № 2. – С. 168–184.
45. Любіжанін Ю. Г. Теоретичні основи деонтології в інваспорті [Електронний ресурс] / Строкатов В. В., Сапронов М. О., Любіжанін Ю. Г., Стефанишин О. М. – Спортивна наука України. – 2006. – № 2 (3). – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/SNU/2006-2/06svvodi.pdf>
46. Мазурик М. Онтологічний вимір етичних категорій добра і зла / Марія Мазурик // Вісник НУ «ЛП». Філософські науки. – 2010. – № 661. – С. 25–31.
47. Мазов Н. Ю. Спорт и духовная жизнь общества. Монография / Н. Ю. Мазов. – Уфа: Изд-е БашГУ, 2009. – 184 с.
48. Мазов Н. Ю. Спорт как социально-ценностная и телесно-духовная система / Н. Ю. Мазов // Социально-гуманитарные знания. – М., 2008. – №9. – С. 135–140.

49. Мазов Н. Ю. Ценности и ценностное содержание спорта / Н. Ю. Мазов // Право и государство : теория и практика. Научно-практический и информационно-аналитический журнал. – М : Право и государство, 2009. – №1. – С.146–149.
50. Мазурик М. Онтологічний вимір етичних категорій добра і зла / Марія Мазурик // Вісник НУ «ЛП». Філософські науки. – 2010. – № 661. – С. 25–31.
51. Макинтайр А. После добродетели : Исследования теории морали / Аласдер Макинтайр. – М. : Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2000. – 384с.
52. Миннегалиев М. М. Использование физической культуры и спорта в профилактике девиантного поведения подростков / Марат Магасумович Миннегалиев // Научно-теоретический журнал «Ученые записки». – 2012. – № 1 (83). – С. 103–107.
53. Мораль и рациональность / за ред. Р. Г. Апресян. – М. : ИФРАН, 1995. – 197 с.
54. Общество и мораль. Лекции по общественной этике профессоров Вольного университета общественных наук / ред. В. Битнер. – М. : ЛКИ, 2007. – 144 с.
55. Плешко О. С. Біоетичні регулятиви взаємовідносин «лікар-пацієнт» / Плешко Олександр Степанович // Медичне право України : правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення). Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Л., 2008. – С. 251–256.
56. Радлов Э. Л. Очерк истории древнегреческой этики до Аристотеля / Э. Л. Радлов. – М. Либроком, 2012. – 64 с.
57. Разин А. В. Этика : Учебник для вузов / А. В. Разин. – М.: Академический Проект, 2006. – 624 с.
58. Ролз Дж. Теория справедливости / Джон Ролз. – Новосибирск : Изд НГУ, 1995. – 532 с.
59. Сепетий Д. П. Філософія смислу Віктора Франкла як автономна етика відповідальності / Д. П. Сепетий // Практична філософія. – 2010. – № 1 (35). – С.133–142.
60. Сердюк О. С. Деонтологічний підхід в етиці бізнесу / О. С. Сердюк // Totallogy - XXI. Постнекласичні дослідження. – 2004. – Вип. 11. – С. 290–301.
61. Скороходов Н. М. О проблемах дегуманизации олимпийского спорта / Н. М. Скороходов // Вестник ТГУ. Гуманитарные науки. – 1998. – Вып. 4. – С. 32–35.
62. Солоницина А. А. Профессиональная этика и этикет. Учебник / Солоницина А. А. – Владивосток : Изд-во Дальневост. унт-та, 2005. – 200 с.
63. Сорочайкин А. Н. Дистрибутивная теория справедливости Дж. Ролза / А. Н. Сорочайкин, А. В. Филатова // Академічний огляд. – 2011. – № 2 (35). – С. 26–31.
64. Социально-психологические основы организаторской деятельности в спорте : методические разработки / сост. : Е. В. Щигорева, Г. В. Щигорев, С. В. Сырова. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2011. – 32 с.
65. Тофтул М. Г. Проблема справедливості : етичний аспект / М. Г. Тофтул, Р. П. Шмат // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 31. – С. 3–5.
66. Фальковська Л. М. Справедливість як предмет соціально-психологічного дослідження / Людмила Фальковська // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. праць / Асоціація політичних психологів України; за заг. ред. М. М. Слюсаревського; упоряд. Л.А. Найдюнова, Г.В. Мироненко. – К. : Міленіум, 2011. – Вип.11. – С. 299–299.
67. Фомин Ю. Коммерциализация олимпийского спорта как противоречие его развития / Ю. Фомин // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы: Тезисы докл. Междунар. Конгресса. – М., 1998. – Т. 2. – С. 578–579.
68. Фулье А. Критика новейших систем морали / А. Фулье. – М. : ЛКИ, 2008. – 410 с.
69. Хвостов В. М. Очерк истории этических учений / В. М. Хвостов. – М. : КомКнига, 2006. – 290 с.
70. Хорошуха М. Ф. Вивчення взаємозв'язку між девіантною поведінкою та спрямованістю тренувального процесу юних спортсменів (із результатів ретроспективних спостережень автора) / Хорошуха М. Ф. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 3. – С. 128–131.
71. Цвык В. А. Профессиональная этика. Основы общей теории / В. А. Цвык. – М. : Издательство Российского Университета дружбы народов, 2012. – 292 с.
72. Этическая мысль : Науч.-публицист. чтения / Редкол. : А. А. Гусейнов и др. – М. : Политиздат, 1990. – 480 с.
73. Этическая мысль. Выпуск восьмой / отв. ред. А. А. Гусейнов. – М. : ИФРАН, 2008. – 263 с.
74. Этическая мысль. Выпуск десятый / отв. ред. А. А. Гусейнов. – М. : ИФРАН, 2010. – 242 с.
75. Этическая мысль. Современные исследования / отв. ред. А. А. Гусейнов. – М. : ИФРАН, 2009. – 480 с.
76. Юдин О. А. Спорт в системе социализации личности : теоретический анализ / О. А. Юдин // Вестник Поволжской академии государственной службы имени П. А. Столыпина. – 2007. – № 12. – С. 56– 61.

77. Bodasińska A. Moralny sport [Електронний ресурс] / Bodasińska Anna, Bodasiński Sławomir // Biblioteka lidera. – Режим доступу : http://www.lider.szs.pl/biblioteka/index.php?action=pokaz&dzial_id=4
78. Kaźmierczak A. Idea olimpizmu jako alternatywna koncepcja edukacyjno-wychowawcza / Arkadiusz Kaźmierczak // Humanistyczne aspekty rehabilitacji, turystyki, rekreacji i sportu. – Lwów–Poznań–Warszawa, 2010. – S. 5–10.
79. Misiuna B. Etyczne aspektysportu / Bohdan Misiuna, Alicja Przyłuska-Fischer. – Wydawnictwo AWF, 1993. – 155 s.
80. Nowocień J. Olimpizm i zasada fair play szansą wychowania w tolerancji [Електронний ресурс] / Jerzy Nowocień. – Режим доступу : http://euro2012.wcies.edu.pl/download/Olimpizm_i_zasada.pdf
81. Poźniak P. Zagrożenia we współczesnym sporcie [Електронний ресурс] / Piotr Poźniak // Internetowy Serwis Filozoficzny przy Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Режим доступу : <http://www.diametros.iphils.uj.edu.pl/?l=1&p=lin3&m=105&ii=319>
82. Wysoczański R. Walka z dopingiem – bez alternatywy / Ryszard Wysoczański // Sport Wyczynowy. – 2002. – № 3–4. – S. 110–113.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: поточний контроль, модульні контрольні роботи